

MARTONYI JÁNOS egyetemi tanár emlékezetére

SIMON ISTVÁN:

Himnusz az értelemhez

Üdvözlégy tudás, emberi értelem, aki szívünket már a sár fölé emeli, s kivej a lét áld és büntet. Tudás a mindenség gyöngye, fajunkat te véd, te őrizd. Kísérj bennünket örökre bölcsölőt a temetőig. Im a kétmillió bolygó, látszatra külön mind-mégis akiknek útja hasonló egyetlen cél felé visz; te vagy a közös reményünk, út új és újabb világhoz — veled de magasra lépünk, már a villogó csodákhoz...

Ismertességünk nem akkor kezdődött, amikor először hallgattam előadását, és növekvő hittel érlelődött bennem, hogy nemcsak kalodába rekesztve lehet megküzdödni a tudás szívósan kigyózáva, izmos csapásokkal szüntelen tova tekergő kigyójával, hanem békésen mind közelebb bújva s dédelgetve, bekészen barátjaul szegődve is.

Ma már tudjuk, hogy munkája egyetemessé értékű. Jelentős eredményt ad a nemzetközi igazgatótudomány részére mindaz, amit az államigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata és a közigazgatási bíráskodás kérdésköre terén kidolgozott.

Akkor, amikor egyetemessé kitékintést adott a történeti és az élő igazgatótudomány irányzatokra és gyakorlatra egyaránt, még kevéssé voltunk fogékonyak. Fonyadt lelkesedéssel regisztráltuk, amit a lex minimáról, vagy a POSDCORB száraznak tűnő jelentéséről elmondott. Valami életét nedvességre volt szükségünk, ami szellemi tápcsatorhánkba szívódva bizsergeti végig testünket. Így fordulhatt elő, hogy óráin — most már mély szegénnyel emlékezve vissza — Roark Brodfordot, Saul Bellowot vagy éppen John Updikeot olvastuk. Akkor még nem tudtuk, hogy valami nagyszerűt és fontosat kellett volna általa megértenünk.

Az oktatók pulpitusán szóno- kolva nem egyoldalú „dogmatikus” szemléletet nyújtott.

Tanította, hogy a közigazgatás „óriási szociológiai jelentőségével” mintegy a társadalmi viszonyok tükröképeként és annak függvényében jelentkezik.

Felismerte és magyarázta azt is, hogy a közigazgatás fontos eszköze az állampolgárok nevelésének és akár lendületével, akár tehetetlenségét nyomatékkal szabályozza is azt.

A Nemzetközi Közigazgatástudományi Intézet végrehajtó bizottsági üléseiről soha nem tért haza „nyakkendősztori” nélkül. Tudományos munkásságát, persze, nem az előadásokon és azok által ismertem meg valójában. Először az egyik számomra legérdekesebb műve: az „Államigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata” című került a kezembe. Innen kezdve már egyes- útt vezetett a közigazgatási bíráskodás terén folytatott kutatásai megismeréséhez.

A közigazgatási reform 45 utáni kulcskérdésének „a dolgozó társadalmi osztályoknak — legkiválóbb egyedeiket keresztül — arányos részvételt biztosítva” történő lépcsőzetes előrelépését tekintve, Hangsúlyozta, hogy az adminisztráció munkáját a legteljesebb nyilvánosság ellenőrzése mellett és alatt kell hogy végezze. Az előzőekben már többször is idézett művében kiterjedt összehasonlítást végzett az államigazgatási ügyekben ítélkező bírói szervezet munkáját illetően számos ország (tőkés és szocialista) viszonylatában.

Martonyi János munkásságát jelentős mértékben — az 1945 előtti időszakban szinte eredendően meghatározó jelleggel — a Magyar iskola sajátosságai jellemzik. Ez az irányzat centrális kérdésnek a közigazgatás törvényszerűségének (jogszerűségének) garanciális feltételei vizsgálatát tekintve, meglehetősen részletességgel taglalva a közigazgatási bí-

rászkodás kérdését. Az 1932-ben kiadott műve, amely „A közigazgatási bíráskodás és legújabb kori fejlődése” címet viseli, Magyar Zoltán előszavával jelent meg. E könyvében kifejtett nézeteit továbbfejlesztve és revideálva végezte el tanításainak a szocialista viszonyokra való adaptálását a felszabadulást követő évektől kezdődően lényegében egészen haláláig. Csupán az e szakterületen járatosak képesek szakmai nagyságát és az általa kidolgozott fogalmak és garanciák jelentőségét kellő módon értékelni.

Nem csorbítja érdemeit az sem, hogy nem járt teljes gyakorlati megvalósulással hazánkban az általa kidolgozott intézményrendszer. Ez utóbbi műve szerves gondolati egységet alkot „A közigazgatás jogszerűsége a mai államban” (Bp. 1939) című monográfiájával.

Magyar Zoltán révén érdeklődése az államigazgatási tevékenység gazdaságosságának (lex minimi) és eredményességének az USA üzemgazdasági irányja által megfogalmazott tételeire is kiterjedt.

Ismertességünk azonban nem az egyetemen kezdődött. Ismertem régebbiről már. Ismertem, mint szigorú apát, a szepet áhító embert, a humánus labirintusában biztos léptekkel haladni tudót. Később ismertem meg a pontos, következetes tanárt.

Kiemelkedő tudományos és oktatói tevékenységét a Munka Érdemrend arany fokozatával, az Oktatásiügy Kiváló Dolgozója és még számos egyéb kitüntetéssel honorálták. Volt városi PB-tag, dékán és nemzetközi tudományos testületi vezetőségi tag; közéleti ember volt.

Teljes életművének számbavétele e helyt lehetetlen s mellőzhető is talán. Munkásságának tudományos igényű méltatása és számbavétele az államigazgatástudomány művelőinek előzárhatatlan kötelessége, amelyet nem befolyásol az a tény, hogy Szamel Lajos professzor „A magyar közigazgatástudomány” című 1977-ben megjelent munkájában kitér az ő tevékenységére is. Nekünk, egykori tanítványainak oktatásáról kell megemlékeznünk, és emlékeztünkben tartani őt.

Egyetemessé műveltségére emlékezve néhány mozaikká krakkolódott emlék nyomul elő visszapillantásom során. Jól emlékszem, amikor hogy-hogynem a székelyföldi fazekasságra terelődött a szó egy beszélgetésünk során. Bár nem volt gyűjtő, fogékonysága folytán azonnal belecsöppentünk a „korondi sűrűbe”. Ekkor tudtam meg azt is, hogy tanári működését a kolozsvári egyetemen kezdte, ahonnan a szegedi tudományegyetem rendes tanárává avanszáva vezette a közigazgatási és pénzügytani (későbbi nevén államigazgatási és pénzügyi jogi) tanszéket nyugdíjba vonulásáig.

Szerencsénk volt, hiszen mi még élvezhetjük előadásait, mi még ismerhettük őt, akivel mindennél — értő tanterre leve — lehetett beszélgetni. Sajnos, ma már úgy érzem, nem használtuk ki eléggé ezt a lehetőséget. Jó lett volna nagyobb karéjjal szelni a Magyar-féle liberális iskola néhány idős álló gondolatából, utatvalóul nagyobbakat kortyolni abból a tudásból, amit nekünk átadni szándékozott. Mélyebben megismerni — Tőle az utolsó igazán hiteles forrásból — azt a garanciarendszert, amely az ügyféli jogok megbízható védelme érdekében sajátos módon a közigazgatási dogmatika által nyert

megfogalmazást. Jó lett volna általa színesen előadva merülni az aktustan mélyére.

Féltve őrzött ereklye az a jegyzet, amelyben az egyes európai (sőt néhány kontinensen túli állam) országok igazgatási mechanizmusában mutatkozó eltérések és specifikus vonások jellemzését adja meglehetősen részletességgel.

A jól magasztalt katedrán is közöttünk állt. Mesélt, Mesélt a párizsi fények hívalkodó pompájáról, a butikok kincseiről, az underground üvöltő szeléről. Közben levezeteltük a diszkrecionalitás lényegét, előkerült egy-egy kevésbé száraz téma is. Legtöbbször az általa bejárt fővárosok közül Párizsról beszélt. Talán mi is ezt vártuk a legjobban. A világot jártak az ismert nevek hallatán lelki és élménybeli rokonsággal horkantottak ujjongva, valamelyik jól ismert utca vagy háztömb láttatott emléfésekor, a „földhözragadtak” pedig lenyűgözött remegéssel figyelték a feltárlást csodát. Csodát, hisz Párizs kész csodá, és esoda volt az is, ahogy róla Maronyi professzor mesélt. Az, ahogyan ezt a számunkra idegenül vonzó világot megfoghatóvá varázsolta mindannyiunk számára, nem felejtjük el.

Elszoruló szívvel gondolunk vissza a társaszerzőként általa írt tankönyvre. Nem szerettem ezt a könyvet. Nehézköz stílusával rányomta a bélyegét a hallgatók sérthetetlen és rettenthetetlen jellemére. Az ő stílusa nem ilyen volt. Mélyre rakódó, tapadó képekben beszélt. Szava nem olajos mázu vázára cseppentett jeges vízperemként igekezelt melőbb szabadulni összeálló cseppek módjára, hanem égetett agyagra hulló esőként ivódott el-ménkbe.

Amikor érces hangján a névsor egyik előre jól kiszámítható részletének olvasásába kezdett, furcsa kettősség érzése uralkodott el rajtunk. Mi lesz? Mesél, vagy épp a normatív aktusok érvényesítésének államigazgatási jogi eszközeiről tart alapos eszmefuttatást. E nagy kérdés volt az, ami miatt testben mindannyian ott szorongtunk előadásán, csak a lélek volt olykor hézagos. A teljesen és mérsékletesen kogenes aktusok elkülönítését Ő sem szerette. De szerette Baudelaire-t, szerette Renoirt, idézte Adyt és József Attilát, kedvelte Shaw-ot és Picassót, gyűlölte a justizmordot.

Mikor mint a közigazgatási dogmatika legjelesebb képviselői között Tomcsányival, Erekyvel, és Magyar Zoltánnal egy sorban először említik sommázza már teljes munkásságát, éreztük, és tudtuk, valóban lezárult egy életmű.

Az 1976 karácsonyán fródott „új” államigazgatási tankönyv bevezetőjében még együtt búcsúzott szerzőtársaival (Berényi, Szamel) Szatmári Lajostól, akinek halála szintén érzékenyen érintette a mai magyar államigazgatástudományt. Beer János akkor már halott. Az élet kegyetlen törvényei folytán sejtették, hogy a soron következő tankönyv — amelynek kiadása az államigazgatási eljárás szabályainak időközbeni módosulása folytán feltétlenül a közeljövőben indokoltá válik — előszavában ismét meghúzódik egy búcsúzó. Az új könyv is az előzőhöz hasonlóan valahogy így emlékezik biztosan: Nagy szomorúságunkra az egykori szerzőtársak közül Martonyi János professzor eltávozott az élők sorából.

Martonyi Jánossal véget ért egy korszak a magyarországi államigazgatástudományban, és meghalt egy nagy oktató. Elment közülünk, és ahogy Shelley mondaná búcsúzásul: „elment és az örökkévalóságot, a végtelent, dezi fel”.

Egykori tanítványa:

HAMPEL TAMÁS

sével, tudományos alaposágával sok szeretetet, tisztéletet és megbecsülést szerzett mindazok között, akikkel pályáján kapcsolatba került. Számos ízben járt külföldön, mint meghívott előadó, sőt mint vendégprofesszor. Fontos és értékes tudományos tevékenységét itthon és külföldön is nagyra becsülték, magas tudományos kitüntetésekkel honorálták. Idő előtti távozása a Szegedi Orvostudományi Egyetemen és a gyógyszerian tudományának fájdalmas vesztesége. Az egyetem saját halottjának tekintette. Emlékét kegyelettel őrzik kollégái és tanítványai!

Éva néni

Újsághír: hatvanhét éves korában váratlanul elhunyt Földes Éva, a neveléstudományok doktora, címzetes egyetemi tanár, az MTA Pedagógiai Kutatócsoportjának tudományos tanácsadója.

Közel hatvanéves lehetett, amikor személyesen is megismerhettem. Kedves, közvetlen, derűs egyénisége rövid idő után beszédre, gondolatcsereire készítetett. A megszólítás még sokáig gondot okozott, még akkor is, ha azonnal tegezésre fordította a szót. Nem szerette, ha néninek szólították. Azt vallotta, a tanár iránti tisztületet nem a szavak, nem a megszólítások formája adja meg.

A József Attila Tudományegyetem Új- és Legújabb Történeti Tanszékén, mint az egyetem címzetes egyetemi tanára, kultúrpolitikai, speciálkollégiumot vezetett több éven keresztül. Szerteágazó tudományos kutatómunkája és tudományos szervező tevékenysége mellett, maradt kedve és energiája arra is, hogy ezeken a foglalkozásokon tartalomában és megközelítésben is újat adjon. A neveléstörténet fogalmát igen szélesen értelmezte, s azt kívánta bizonyítani, hogy a pedagógiai tudományok történetének tanulmányozása során arra is figyelniünk kell, hogyan hatottak a nevelési törekvések a kor emberére.

Földes Éva könyvei, tanulmányai a magyar neveléstörténet több jelentős korszakát feldolgozták. Írt a korai antifeudális mozgalmak népnevelési törekvéseiről, Comenius munkásságáról, Apáczay Csere János tevékenységéről, elemezte a Magyar Tanácsköztársaság kultúrpolitikáját, s kedvenc témaköre volt a magyar testnevelés története. Legutóbb a pedagógus Leninről publikált, s a felszabadulást követő évekhez hasonlóan ismét gyakran írt újságcikkekét is. A közelmúltban a közoktatási rendszer mindennapi gyakorlata és a pedagógiai kutatások szervezési kapcsolatát hiányolta. Minden pedagógiai tanulmányt, elemzést abból a szempontból is bírálta, milyen gyakorlati nevelési, oktatási kísérletekre épül, s milyen távlati, valós haszna lehet.

A pedagógiai folyamat egészében különös szerepet szánt —

nápjaink iskoláiban is — a tanár egyéniségének, személyes példájának. Földes Éva kisebb és nagyobb fórumokon is gyakran elmondta, mennyire színtelen az az iskola, ahol a tanító, a tanár maga sem szívesen, s korántsem szívesen végzi mindennapi dolgát. Úgy vélte, egyetemen, főiskolákon is gyakran kevés a nagy tudású, vonzó egyéniségű tanár, aki a kisebb-nagyobb diákközösségek számára példa lehetne, aki iskolát tudna teremteni maga köré. Azt vallotta, a tudós tanárnak nemcsak a tudást, s a hozzá vezető utakat kell felcsillantania, hanem meg kell ismernie azokat a hallgatókat, fiatal kollégákat is, akikre hatni szeretne.

Földes Éva az általa vallott pedagógiai elvek szerint dolgozott. Budapesti munkahelyén több generáció fiatal kutatóit segítette a pályára indulásukkor. Szívesen vitalkozott, s a vitákban is nyílt, szókimondó maradt. Nem szerette a fiatalok látszólagos dicséretét, s mélyen elítélte a servilizmust.

Földes Éva szívesen oktatott, tanított. Budapesti lakásán is éppen olyan szeretettel fogadta a kérdezőket, okolni vágyókat, mint mátraházi üdülés közben, vagy mint éppen itt Szegeden, speciálkollégiumi foglalkozásain. Tanítványait személyesen is ismerte. Még több év múlva is emlékezett egy-egy tanítványa szakdolgozati témájára, s érdekelte, ma hol van, úgy dolgozik-e, ahogyan ez egy igényes tanárhoz illik.

Szegeden is többen voltunk tanítványai. Az utolsó találkozásunkkor — május elején — azt mondta, várja az újabb híreket, újabb eredményeket tőlem is. Végzetlenül szomorú voltam, amikor július végén csak a tanítvány halálának vörös virágait vihettém a Farkasréti temetőbe.

MICHELLER MAGDOLNA

Néptáncosok kerestetnek!

A József Attila Tudományegyetem néptáncosportja felvételt hirdet népzene és néptánc iránt érdeklődő fiúk és lányok részére. Jelentkezni a próbákra lehet, minden héten hétfőn és csütörtökön 19 órától a József Attila Tu-

dományegyetem Ady-téri épületének Auditorium Maximum termében. Minden érdeklődőt szeretettel várunk, azokat is, akik előképzettséggel nem rendelkeznek.

A JATE-néptáncosport vezetője